

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Гавриш О.А.

д.т.н., професор НТУУ «КПІ»

Нижник К.П.,

студентка ТЕФ НТУУ «КПІ»

НЕДОЛІКИ ТА ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ ДО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

На основі доповідей фахівців-експертів, нормативно-правових актів та законів України, у статті проаналізовано та узагальнено основні недоліки діючого законодавства та перешкоди, які постали на шляху розвитку підприємництва в Україні і стали стримуючими факторами для успішного розвитку ринкової економіки.

Ключові слова: неефективність, система дозволів, дискредитація.

Вступ. Після стількох років незалежності, перехід України до демократичної ринкової економіки є необоротним, але його темпи не занадто оптимістичні. Незважаючи на певний прогрес у здійсненні економічних реформ, Україна виконує їх недостатньо, як це необхідно для сприяння економічному зростанню. Досі існують значні нормативні перешкоди, які стримують розвиток підприємництва. Для цього є низка причин: до цих пір немає консенсусу серед населення країни та її лідерів; керівництво або не завершило реформи, або не в змозі отримати підтримку для запропонованих змін. Також врахуємо той факт, що здатність до зачаття і внесення змін вкрай обмежені.

Постановка задачі. Метою дослідження є виявлення перешкод на шляху розвитку підприємництва в Україні, зокрема, малого та середнього бізнесу.

Результати дослідження. Аналіз стану малого підприємництва показує, що сектор малого бізнесу в Україні перебуває на початковому етапі розвитку і характеризується високим ступенем неефективності. За теперішньої економічної ситуації розвиток малого та середнього бізнесу в Україні повинен стати вирішальним чинником для вдосконалення економічних механізмів: цей напрямок потребує ефективної державної підтримки, яка повинна бути спрямована на створення позитивного економічного та правового клімату.

Регулювання підприємницької діяльності на основі дозволів і перевірок в Україні є одним з найсуворіших у країнах колишнього Радянського Союзу. Відсутність чітких правових норм та підтримки з боку держави не сприяє розвитку підприємницької діяльності, особливо у сферах малого та середнього бізнесу. Громадяни та підприємці не мають доступу до вичерпної

інформації про умови та процедури отримання дозволів, погоджень, висновків, інших документів дозвільного характеру. Слід було б створити централізований інформаційно-довідковий портал з питань надання дозвільно-розпорядчих послуг органами влади, до якого всі відомства, місцеві органи влади та інші організації повинні надавати вичерпну інформацію про всі документи дозвільного характеру, які в обов'язковому порядку повинні отримувати від них суб'єкти підприємницької діяльності (з посиланням на норми законодавства, на підставі яких такі документи повинні видаватися, описом строків і вимог щодо їх надання).

Реформу системи дозволів було успішно розпочато, але необхідно докласти зусиль для її успішного завершення.

Дозвільна система України є однією з найскладніших у світі. В рейтингу Світового Банку Україна посіла 179 місце серед 181 країни за складністю отримання дозволів. При цьому, щороку майже кожне друге українське підприємство стикається з необхідністю отримувати один чи декілька дозволів, щоб мати можливість легально працювати. Цей процес часто є тривалим, непрозорим та вимагає від підприємців значних витрат зусиль та коштів. Дозвільна система України в її сьогоdnішньому стані є суттєвою перешкодою на шляху розвитку підприємництва та збільшення інвестицій в економіку і потребує вдосконалення.

З прийняттям закону «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» (далі - Закон) в Україні почалась широкомасштабна робота по її вдосконаленню. Згідно цього Закону, у країні діють лише ті дозволи, які встановлені законами, а інші мають бути скасовані; умови видачі дозволів (в тому числі платність або безоплатність, терміни видачі) визначаються лише законами; впроваджується декларативний принцип, згідно якого підприємства (у випадках, визначених законами) мають право не отримувати дозволів, а лише повідомляти дозвільні органи про відповідність вимогам законодавства; впроваджується можливість отримувати дозволи в єдиному дозвільному центрі. Разом з тим, вимоги цього Закону досі впроваджено неповною мірою, що зумовлено переважно його рамковим характером. Зокрема, до кінця не приведено у відповідність до вимог цього Закону інше чинне законодавство, що регулює видачу дозволів; потребує уточнення визначення, які документи є дозволами і підпадають під дію Закону; робота дозвільних центрів повинна бути вдосконалена.

Відсутнє регулювання оплати дозволу на торгівлю, що значно сприяє корупції працівників податкового апарату і, таким чином, заважає розвитку та поширенню підприємницької діяльності. За цей, по суті, дозвіл на торгівлю, підприємці вимушені платити регулярно, що відбирає у них багато ресурсів, таких як кошти та витрачений час на оформлення документів. Відповідно до ст. 17 Декрету Кабінету Міністрів України від 20.05.93 № 56–93 «Про місцеві податки і збори», збір за видачу дозволу на розміщення стаціонарного об'єкта торгівлі має сплачуватись за кожний об'єкт один раз під час надання такого дозволу, а не щорічно, або щоквартально. Хоча сьогодні у багатьох містах України цей збір сплачується підприємцями

міським органам влади приблизно раз на рік, що, з урахуванням необхідного часу, є дуже незручним та невигідним. Це питання могло б бути вирішене через становлення одноразового принципу сплати збору за розміщення об'єкта торгівлі. Такий збір має відповідати своїй назві і сплачуватися лише один раз, до початку роботи новоствореного об'єкту торгівлі та сфери послуг. На сьогодні в багатьох містах цей, по своїй суті одноразовий збір перетворено у щорічний, або й у щоквартальний податок. Також добре буде максимально спростити адміністрування цього збору, для чого встановити принцип, за яким збір повинен стягуватися лише за розміщення об'єкту торгівлі, а не за видачу адміністративного папірця з гербовою печаткою – дозвільного документу. Завдяки такому підходу може бути усунена тривала і витратна процедура отримання дозволу на початку діяльності торгових об'єктів.

Існують в Україні і «ринкові» проблеми. Немає чітко визначеної процедури обліку торговельних місць на ринках. А оскільки торговельні місця на ринках створюються їхньою адміністрацією, то за відсутності обліку місць вони мають змогу приховувати значну частину ринкового збору, зібраного з підприємців, без перерахування його до бюджету. Тож частина торговельних місць на ринках є, так би мовити, нелегальними, або «тіньовими» - такими, що не приносять доходу державі, у свою чергу органи місцевого самоврядування через недостатні надходження від ринкового збору подекуди збільшують його суму, що знову ж негативно впливає на українського підприємця.

Значною проблемою постає тіньова економіка, що сягає за обсягом майже половини валового внутрішнього продукту, та її супутник — корупція. Жоден економіст, навіть геній, не в змозі дати ясний прогноз чи запропонувати збалансовані розрахунки до державного бюджету, якщо в його країні такий рівень «тіні». Незавершеність ринкових перетворень, що зупинилися на півдорозі через політичні війни та примітивний популізм, спричинила розвиток специфічного «дикого капіталізму», де підприємництво співіснує з бюрократією, а державні ресурси тривалий час перерозподілялися так, як і в соціалістичні часи, — на основі кумівства, блату та «політичного даху». Цей ринковий «кентавр» дискредитує Україну в очах іноземних інвесторів, фактично ізолює від глобальних інноваційних процесів, консервує сировинну економічну модель розвитку.

Черговою проблемою є неадекватність і необґрунтованість вимог до функціонування ринків, встановлених ветеринарними, санітарними, протипожежними та будівельними нормами та правилами.

Також незручною та невигідною є теперішня система оподаткування. В процесі опитування 85% підприємців чесно зізналися, що змушені приховувати частину доходів від державних органів. До речі, за даними МВС, чесно сплачують податки лише 10% комерційних структур. Перетікання капіталу в «тінь» відбувається через високі ставки ПДП, ПДВ та нарахування до фонду заробітної плати. В умовах існуючої фінансової системи, підвищеного рівня інфляції підприємства практично не в змозі, не

порушуючи закону, самостійно нагромадити достатні кошти для розвитку власного бізнесу на сучасному цивілізованому рівні.

До минулого року діяв декрет кабінету міністрів України про прибутковий податок з громадян. Багато фахівців вважають прийняття нового закону прогресивним кроком, особливо це стосується розміру податкової ставки. Раніше доходи оподатковувалися за шкалою (від 10% - 40%), при чому податок за найвищою ставкою 40% стягувався з доходу від 1700 грн., що не завжди було справедливим по відношенню до платників, які офіційно отримують заробітну плату, і не можуть приховати свої доходи.

Зараз податок сплачується за єдиною податковою ставкою 13% (з 1.01.2007 15%) але деякі науковці не вважають таку зміну прогресивною, наголошуючи на необхідності прогресивного оподаткування (за прогресивною шкалою ставок).

Висновок. Вище перераховані та багато інших не згаданих проблем досі залишаються не вирішеними. Це змушує підприємців шукати обхідні шляхи та сприяє корумпованості адміністративного апарату. Корупція підриває конкурентоспроможність країни, знижуючи її привабливість для інвесторів, підриваючи конкуренцію серед існуючих підприємств, а також скорочуючи ефективність бізнесу. Для розв'язання усіх цих питань необхідна розробка та чітке виконання економічних реформ, спрямованих на поліпшення ситуації, що склалася у сфері малого та середнього бізнесу в Україні.

Перелік посилань

1. Декрет кабінету міністрів України «Про місцеві податки і збори» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 30, ст. 336).
2. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 48, ст.483).
3. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь /К.О. Ващенко, З.С. Варналій, В.Є. Воротін, В.М. Геєць, Е.М., Кужель О. В., Лібанова та ін. – К., Держкомпідприємство, 2008. – 226 с.
4. BUSINESS ENVIRONMENT IN UKRAINE. COPYRIGHT © International Finance Corporation, 2007.
5. Послання В. Януковича до українського народу, УНІАН, 3 червня 2010. 6. http://www.tviybiznes.com/main/0_5_2.

Based on the reports of professional experts, regulations and laws of Ukraine, the article analyzes and summarizes the major shortcomings of current legislation and the obstacles that stood in the way of business development in Ukraine and become constraints to the successful development of a market economy.
